

Відповідно до положень ст. 297-3 КПК України клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування повинно бути розглянуто слідчим суддею не пізніше десяти днів із дня його надходження до суду за участі особи, яка подала клопотання, та захисника. Після розгляду клопотання слідчий суддя постановляє ухвалу, де є зазначення щодо відмови або задоволенні клопотання про здійснення спрощеного досудового розслідування.

Слід додати, що здійснення спеціального досудового розслідування щодо осіб, які перебувають на тимчасово окупованій території України має відмінності від загального порядку, що закріплено в чинному КПК України, причиною цього є тимчасовий характер закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо невідворотності покарання осіб, які переходять на тимчасово окупованій території України або в районі проведення антитерористичної операції» від 15 січня 2015 р.

Отже, для проведення спеціального досудового розслідування слідчий насамперед повинен бути впевненим в існуванні реальних підстав. Але, слід зазначити, що існують певні проблеми щодо проведення спеціального досудового розслідування, які викликані не повним розкриттям всіх положень процесуальної форми досудового розслідування та не роз'ясненні всіх норм у чинному КПК України, тобто є недоліки в його тлумаченні. Тому ми вважаємо, що в сучасних умовах розвитку України, її глобалізації та виходу на відповідний світовий рівень, законодавець повинен більш досконало та об'єктивно дослідити інститут кримінального провадження, пов'язаний із особливостями спеціального досудового розслідування, а також питання про його сутність та значення.

Одержано 20.04.2017

УДК 343.1

Людмила Юрїївна Дранко,

курсант 3 курсу факультету № 4 ХНУВС

Науковий керівник: канд. юрид. наук Кочура О. О.

ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСТАВ ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ ПОНЯТИХ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ТА ІНШИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ

За дослідженням виходячи із положень ст. 223 чинного Кримінального процесуального кодексу України понятій це фізична незаінтересована у результатах кримінального провадження особа, яка запрошується слідчим, прокурором для посвідчення факту провадження процесуальної дії, її ходу та результатів, тобто своїм підписом вона засвідчує відповідності записів зроблених посадовою особою у протоколі про проведення слідчих (розшукових) або процесуальних дій.

При розгляді питання генезу про залучення понятих у кримінальному провадженні, починаючи з прийняття Соборного уложення 1648 року, цих осіб залучали за для допомоги слідчим та судовим органам у вирішенні покладених на них завдань, що на нашу думку, на той час було доречним та виправданим. За положеннями Статуту кримінального судочинства 1864 року, поняті повинні були виступати у якості помічників для правоохоронних органів та надавати їм допомогу своїми знаннями стосовно певних осіб, місцевості та ін. В період СРСР (до середини XX століття) поняті фактично виконували таку ж функцію. Однак, необхідно зазначити, що з роками відбувалися зміни щодо цього питання, тобто, залучення понятих поступово трансформувалося в інші завдання, зокрема, у недопущення зловживань та фальсифікацій доказів з боку посадових осіб, які здійснювали кримінальне судочинство. Це перетворення поступово відбувалося та набувало таких змін, як, починаючи з 1960-х років минулого століття, поняті повинні були здійснювати народний контроль за діями працівників правоохоронних органів шляхом засвідчення факту, змісту та результатів процесуальних дій, що було покладено на них чинним на той час кримінальним процесуальним законодавством. В обов'язки понятих, входили функції підтвердження законності проведених процесуальних дій, спостереження за діями посадових осіб з метою, щоб не було зловживань з їх боку та не застосовувалося насилля до осіб, а процесуальні дії відповідали чинному на той час кримінальному процесуальному законодавству. Слід зазначити, що понятими, на той час, мали бути особи, які користувалися довірою до населення, тобто найбільш авторитетні та освічені громадяни. Таким чином, з точки зору законодавця, вони повинні були сприяти роботі правоохоронних органів в розслідуванні злочинів та здійснювати народний контроль. Потім понятих стали залучати у зв'язку з недовірою населення до міліції.

Постає питання, а яке значення понятих при проведенні процесуальних або слідчих (розшукових) дій на теперішній час? При дослідженні цього питання ми спостерігаємо, що в юридичній літературі існує дві різні думки. До першої групи відносяться А. Михайлов, Л. Черечукіна, які вважають, що цей інститут має значення, щодо забезпечення достовірності зібраних доказів і вони не можуть бути стерті із законів [1, с. 29]. Так, у ч. 7 ст. 223 КПК України зазначено: «Слідчий, прокурор зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (поятих) для пред'явлення особи, трупа чи речі для впізнання, огляду трупа, в тому числі пов'язаного з ексгумацією, слідчого експерименту, освідкування особи. Обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії.», тобто посадові особи, що проводять слідчі (розшукові) або процесуальні дії зобов'язані запросити даних осіб. І якщо ці вимоги закону не дотримуються, то проведені дії повинні вважатися незаконними. Друга група науковців, до думки яких залучається О. Л. Булейко та А. Сторожєва вважають, що залучення понятих є неефективним під час проведення слідчих (розшукових) і процесуальних дій [3, с. 4]. В підтвердження цього

речення вони наводять положення ч. 2 ст. 223 КПК України: «Поняті можуть бути запрошені для участі в інших процесуальних діях, якщо слідчий, прокурор вважатиме це за доцільне», тобто законодавець надає право вільного вибору про залучення понятих посадовій особі, яка проводить ту або іншу процесуальну чи слідчу (розшукову) дію. Виходячи з реалій сьогодення та думки працівників практичних органів, на теперішній час не так легко знайти людину, яка захоче витративши свій час, допомогти посадовій особі та бути присутньою під час проведення таких дій. При цьому, на нашу думку, це повинні бути дійсно порядні люди, які з точки зору моралі можуть допомогти посадовій особі. Немає впевненості в тому, що людина може надати всі достовірні дані про себе, а не знехтує цим, знаючи, що в майбутньому у неї може виникнути тяганина, яка пов'язана із запрошенням до суду, підтвердженням фактів події, на яку вона була залучення у якості понятого. Про доцільність залучення понятих постає питання коли, наприклад, при проведенні процесуальної дій запрошений спеціаліст (обізнана особа зі спеціальними знаннями у даній сфері), у цьому випадку, ми вважаємо, що засвідчення відповідного протоколу понятим буде зайвим, адже в більшості випадків людина не розуміє, що підписує, тому що у понятих частіше всього відсутні знання із специфічної термінології, вона не зможе зрозуміти тих вимірювань, схем, які складаються під час цих дій. Таким чином, ми вважаємо, що залучаючи понятих під час проведення слідчих (розшукових) та процесуальних дій, слідчий, прокурор користуються меншою довірою у нашому суспільстві, ніж ті особи, які проходять повз та залучаються у якості понятих. Це, перш за все, свідчить про те, що в наш час суспільство дійсно не зовсім довіряє поліції або існує частина певної довіри. З цього приводу В.Т. Томін зазначає, що участь понятих – це проблема процесуаліста-практика, яка невідома багатьом процесуалістам-теоретикам. Складність починається вже з того, щоб знайти людей, які погодяться прийняти на себе такі обов'язки, на практиці не легко це зробити [3, с. 191–194]. Адже відмовитися бути понятим особа може на будь-якому етапі проведення слідчої (розшукової) дії, і відповідальності за це не понесе, тому що в положеннях чинного КПК України таких випадків не передбачено.

На підставі викладеного вище, ми вважаємо, про неефективність залучення понятих при проведенні процесуальних і слідчих (розшукових) дій, адже вся відповідальність за них покладається на уповноважену особу. Якщо розглядати це питання з точки зору моралі, коли все формується на довірі, то тут виникає нісенітниця, тому що, відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства, особа, яка була присутня під час проведення таких дій має підтверджувати їх законність і достовірність, інакше зібрані докази можуть втратити значимість. Але, на нашу думку, звичайна людина, яку запросили простежити за ходом проведення всієї дії і розписатися в процесуальному документі не повинна нести такого вагомego значення для доказів у кримінальному провадженні тому, що в першу чергу, цими діями показується зневажливе ставлення і головне це недовіра щодо посадової особи при проведенні слідчих (розшукових) та процесуальних дій.

Список бібліографічних посилань

1. Михайлов А. Институт понятых – архаизм российского уголовного судопроизводства. *Законность*. 2003. № 4. С. 29–31.
2. Булейко О. Л. Участь понятых у кримінальному процесі: монографія. Київ: КНТ, 2010. 168 с.
3. Томин В. Т. Острые углы уголовного судопроизводства. М.: Юрид. лит., 1991. 240 с.

Одержано 20.04.2017

УДК 343.14

Анна Миколаївна Лебіга,

курсант 3 курсу факультету № 1 ХНУВС

Науковий керівник: канд. юрид. наук Даниленко А. В.

ПОКАЗАННЯ З ЧУЖИХ СЛІВ

Процес пізнання у кримінальному провадженні є об'єктом який спрямований на встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення та виявлення відомостей, які мають значення. Застосування доказів у кримінальному судочинстві та їх джерел є фактичними даними на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження згідно ст. 84 КПК України.

При дослідженні джерел доказів та практики їх використання не останнє місце займає показання з чужих слів. У КПК України показання це як відомості які надаються в усній або письмовій формі, що мають значення для цього кримінального провадження (ч. 1 ст. 95).

Показання з чужих слів є новим видом доказів, тому для зменшення вірогідності зловживання правом на показання з чужих слів встановлено чіткі обмеження: вони повинні визначатися двома сторонами провадження (ч. 4 ст. 97 КПК України) та не можуть бути єдиними доказами у провадженні (ч. 6 ст. 97 КПК України). Проте слід відзначити те, що не зважаючи положення ч. 4 ст. 97 КПК в якій зазначено що суд може визначити доказами показання з чужих слів за погодженням сторонами, суд на підставі наступної частини цієї статті визнати допустимим доказом показання з чужих слів, якщо підозрюваний, обвинувачений створив або сприяв обставинам, за яких особа не може бути допитана. Показання повинні підтверджуватися іншими доказами, тобто при перевірці зазначеній у ч. 6 ст. 97 КПК України підлягають усі докази наявні, а не лише показання з чужих слів.

Саме тому у ч. 2 ст. 97 КПК України передбачено правила коли виникає необхідність в отриманні таких доказів. Лише цими правилами суд повинен керуватися при вирішенні питанні про допустимість чи недопустимість показання з чужих слів як доказів незалежно від можливості допиту особи, яка дала